

Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği'nin Ergenlerde Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması

The Validity and Reliability Study of Problematic Internet Use Scale for Adolescents

A. Aykut Ceyhan¹, Esra Ceyhan¹

ÖZET

Amaç: Günümüzde toplumsal yaşamda önemli bir araç olan internet, sağlıklı kullanımı nedeniyle bireylerin yaşamlarında çeşitli problemlere yol açabilmektedir. Bu çerçevede, alanyazında problemli internet kullanımını veya internet bağımlılığını ölçmeye yönelik çeşitli ölçme araçları bulunmaktadır. Bu konuda ülkemizdeki çalışmaların sınırlı kaldığı görülmektedir. Oysa ülkemizde internet kullanımının çok hızlı bir şekilde yaygınlaştığı, gençler ve ergenler tarafından çok çeşitli amaçlarla ve yaygın bir biçimde kullanılabildiği dikkate alındığında; öncelikle ergenlerin internet kullanım davranışlarının doğasını anlamayayönelikölçme araçlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışma, Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan (2007) tarafından üniversite öğrencileri için geliştirilen Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği'nin ergenler için geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmayı amaçlamıştır.

Yöntem: Araştırmanın çalışma grubunu resmi liselere devam eden toplam 678 lise öğrencisi oluşturmuştur. Haftada interneti 2 saatten fazla kullandığını belirten 571 öğrenci faktör analizi çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın verileri, Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Anketi yoluyla elde edilmiştir.

Bulgular: Verilerin açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, ergenlerde ölçeğin üç alt faktörden oluştuğunu (internetin olumsuz sonuçları, aşırı kullanım ve sosyal fayda/sosyal rahatlık) ortaya koymuştur. 27 maddeden oluşan üç faktörlü yapı ise toplam varyansın %49.35'ini açıklamıştır. Ölçeğin genel iç tutarlılık katsayısı (α) 0.93 olarak bulunmuştur. Ölçeği oluşturan faktörlerin iç tutarlılık katsayısı ise sırasıyla 0.93, 0.76 ve 0.78 olarak elde edilmiştir.

Sonuç: Araştırmada ölçeğe ilişkin ortaya çıkan bulgular, ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir. Sonuçta, ergenlere özgü problemli internet kullanımını ölçen "Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği- Ergen" (PİKÖ-E) olarak adlandırılan ölçek ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Problemlı internet kullanımı, patolojik internet kullanımı, internet bağımlılığı, ergen.

ABSTRACT

Objective: Nowadays, since internet is an important tool in social life, its unhealthy usage may lead to various problems in individuals' lives. In this framework, various instruments for measuring problematic internet usage and internet addiction are available in literature, but it can be stated that the studies about this subject in Turkey is limited. In Turkey, there are the rapid increase in internet usage in general, and more specifically widespread usage of internet by adolescents and youths for various purposes. Therefore, development of an instrument for understanding the nature of adolescents' internet usage behaviors has become a necessity. The current study aims to determine psychometric properties of Problematic Internet Usage Scale that was previously developed for university students by Ceyhan, Ceyhan and Gürcan (2007) for adolescents.

Method: The present study was carried out with 678 students who attend to the public high schools. Of these students, 571 students who reported that they use the internet more than 2 hours were included in the factor analysis. The data of the study were collected by Problematic Internet Usage Scale and Personal Information Questionnaire.

Results: Explanatory and confirmatory factor analyses indicated that scale for adolescents has three subfactors as negative consequences of the internet, excessive use and social benefit/social comfort. The construct with three factors under the 27 items explain the 49.35% of the total variance. Internal consistency of the scale (α) was found as 0.93. Internal consistency coefficients of the three factors were found as 0.93, 0.76 and 0.78, respectively.

Conclusion: According to findings, it can be stated that scale is valid and reliable. As a result, so called Problematic Internet Usage Scale for Adolescents (PİKÖ-E) was developed.

Key Words: Problematic internet use, pathological internet use, internet addiction, adolescent.

¹Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

NOT 1: Bu araştırma, Çukurova Üniversitesi'nde 21-23 Ekim 2009 tarihlerinde gerçekleştirilen X. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özeti, bildiri özet kitapçığında yayımlanmıştır.

NOT 2: Ölçeği uygulama ve araştırmalarda kullanmak için yazarlara e-mail yoluyla ulaşabilirsiniz.

Address reprint requests to:
Prof. Dr. A. Aykut Ceyhan,
Anadolu Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Rehberlik
ve Psikolojik Danışmanlık
Anabilim Dalı, Yunus Emre
Kampusu, 26470, Eskişehir -
TURKEY

E-mail address:
aceyhan@anadolu.edu.tr

Phone:
+90 (222) 335 05 80

Date of submission:
April 11, 2014

Date of acceptance:
May 11, 2014

GİRİŞ

İnternet kullanımı ile ilişkili problemlı davranış biçimlerini betimlemek için araştırmacılar tarafından çok değişik kavramlar tercih edilebilmektedir. Alanyazın incelendiğinde; internet bağımlılığı, problemlı internet kullanımı, patolojik internet kullanımı ve internet davranış bağımlılığı gibi çok farklı kavramların yaygın bir biçimde kullanıldığı görülebilmektedir. Bu kavram çeşitliliğinin bir sorun olarak halen varlığını koruduğu belirtilmektedir. (1)

İnternet kullanımının ortaya çıkardığı problemleri betimlemek ve sağıksız kullanımı ifade etmek için popöler bir biçimde internet bağımlılığı kavramı kullanılabilmektedir. Bununla birlikte, internet bağımlılığı kavramının internetin aşırı kullanımını doğru bir biçimde yansıtmaması ve buna bağılı olarak diğer kimyasal bağımlılık türlerindeki fiziksel yoksunluk gibi belirtileri ve davranışları içermemesi nedeniyle (2), bu kavramın internetten kaynaklanan olumsuzlukların doğasını tam olarak kapsadığını söylemek güçtür. Bu düşünceyi destekler biçimde, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı (DSM)'nda internet bağımlılığının yer alıp almaması gerektiğine ilişkin tartışmalar halen devam etmektedir. (3) Son yayınlanan 2013'deki DSM-V'de de internet bağımlılığı kategorisinin yer almadığı görülmekte, buna karşın internet oyun bağımlılığının DSM-V'de kendisine yer bulduğu dikkati çekmektedir. Ayrıca, alanyazın çerçevesinde problemlı internet kullanımının ayrı bir tanı kategorisi olarak dikkate alınması konusunda görüş birliği de bulunmamaktadır. (4) Dolayısıyla, çağırştırdığı anlamlar nedeniyle problemlı, aşırı veya uyumsuz internet kullanımı gibi kavramların kullanımının internet bağımlılığı yerine tercih edilmesi daha uygun olabilir. (2, 5) Bu açıklamalar çerçevesinde; klinik olmayan ortamlarda gerçekleştirilen ve betimleyici yöntemler ile genel populasyonun özelliklerini ve nitelikleri arasındaki ilişkileri ortaya koyan çalışmalarda internet bağımlılığı kavramı yerine problemlı internet kullanımı kavramının tercih edilmesi daha uygun görülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, belirtilen kavram çeşitliliğinin bir yansıması olarak bireylerin problemlı internet kullanım davranışlarını belirlemek üzere geliştirilen ve kullanılan ölçme araçlarının da farklılaştığını görülmektedir. Böylece, bireylerin sağıksız internet kullanım davranışlarının ölçülmesi ile ilgili farklı ölçüm şekillerinin ve yaklaşımların bulunduğu görülmektedir. Bu çerçevede, Young (6) öncü bir çalışma olarak internet bağımlılığının teşhisi

için patolojik kumar oynamanın DSM-IV kriterleri temelinde internet bağımlılığına ilişkin evet veya hayır gibi kategorik bir biçimde cevaplandırılan sekiz maddelik bir ölçüt listesi önermiştir. Ülkemizde bu listenin çeşitli yayınlar tarafından Türkçe'ye çevrilerek paylaşıldığı (4, 7) görülmektedir. Bununla birlikte, bu teşhis listesinin bazı yönlerden problemlere sahip olduğu ifade edilerek bazı düzeltmeler önerilmiştir. Bu düzeltmelerin ise mevcut problemleri ortan kaldırmayıp, sadece önerilen kriterleri güçlendirdiği belirtilmiştir. (2) Ayrıca, Young'ın teşhis kriterlerinin (6) risk grubundaki bireyleri internet bağımlılığı grubundakilerden yeterince ayırt edemediği bulunmuştur. (3) Bu çerçevede, kuşkusuz Young'ın teşhis kriterleri (6) klinik ortamlarda bireylerin internet bağımlılığı davranışını teşhis etmede önemli katkılar sağlamakla birlikte, tek başına Young (6) tarafından önerilen kriterlerin kesme noktalarına dayalı olarak internet kullanıcılarını bağımlı ve bağımlı olmayan olarak ayırmak uygun olmayabilir. Bu nedenle genel populasyon üzerindeki tarama türündeki ilişkisel çalışmalarda boyutsal ölçme araçlarının kullanılması daha uygun görülmektedir.

Alanyazında sağıksız internet kullanımını boyutsal biçimde ölçen çeşitli ölçme araçları vardır. Bu araçlardan birisi de Young'ın sekiz teşhis kriterini (6) genişleterek hazırladığı 20 maddelik İnternet Bağımlılık Testi (Internet Addiction Test, IAT)'dir (test maddeleri için bakınız <http://www.netaddiction.com>). Bu testin, ülkemizde çeşitli araştırmacılar tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapıldığı (8, 9) görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde, IAT'ın dışında; internet bağımlılığını veya internetin aşırı ve kötüye kullanımını belirlemek için başka ölçme araçları geliştirildiği de görülmektedir. Bu ölçme araçlarından Davis, Flett ve Baser'in "İnternette Bilişsel Durum Ölçeği" (10) dört faktörlü (yalnızlık-depresyon, azalmış dürtü kontrolü, sosyal destek ve dikkat dağıtma) bir yapıdan oluşmaktadır. Bu ölçme aracının ülkemiz için adaptasyonu Keser-Özcan ve Buzlu (11) tarafından yapılmış olup, orijinal ölçek ile aynı biçimde dört faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Ülkemizde geliştirilen Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan'ın "Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği" (12) ise üç faktörlü (interneti olumsuz sonuçları, sosyal rahatlama ve aşırı kullanım) yapı içermektedir. Ayrıca, Günüş'ün İnternet Bağımlılık Ölçeği ise (13) dört faktörlü (yoksunluk, kontrol güçlüğu, işlevsellikte bozulma ve sosyal izolasyon) yapıdan oluşmaktadır.

Ülkemizde internet kullanımının çok hızlı bir şekilde yaygınlaştığı, özellikle üniversite ve lise

öğrencileri tarafından daha çok amaçla ve yaygın bir biçimde kullanıldığı görülmektedir. Nitekim bilgisayar ve internetin kullanım oranının en yüksek olduğu yaş grubunun 16-24 yaş arası olduğu, bu yaş grubunu 25-34 yaş grubu izlediği belirtilmektedir. (14) Böylece, günümüzde üniversite öğrencileri gibi ergenler de internetin olumsuz etkilerini yoğun olarak yaşayabilmektedir. Bu durum, internet kullanımının ergenlerin yaşamlarına önemli katkılar sağladığını ve onlar için çağımızın bir gerekliliği olduğunu göstermekle birlikte, bazı ergenler için internet bağımlılığına veya sağlıksız/problemlili internet kullanımına yol açabilecek derecede önemli bir tehdit oluşturabildiğine de işaret etmektedir. (15) Nitekim internet bağımlılığının özellikle 12-18 yaş grubu açısından önemli bir risk faktörü durumuna geldiği ifade edilmektedir. (7)

Araştırma sonuçları, gençlerin internette geçirdiği sürenin internet bağımlılığını etkileyen önemli bir risk faktörü olduğunu ortaya koymaktadır. (16) Benzer biçimde, ergenlerin internet kullanım süresinin, sınıf düzeyinin ve okul türünün de problemlili internet kullanım ile ilgili önemli faktörler olabildiği bulunmuştur. (17) Ayrıca, araştırma sonuçları lise öğrencileri arasında internet bağımlılığının oldukça yaygın olduğunu (18), internet bağımlılığı/problemlili internet kullanımı ile depresyon (16,18), dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (18,19) ve kaygı, duygudurum ve diğer bozukluklar gibi psikopatolojiler (19) arasında önemli ilişkiler bulunduğunu göstermektedir.

Ergenler için internet kullanımının, sağlıksız veya problemlili internet kullanımına dönüşme riski oldukça yüksektir. Bu riski oluşturan en temel neden ise ergenlerin içinde bulunduğu gelişimsel dönemin temel karakteristiğidir. Çünkü ergenler, içinde bulundukları gelişimin doğası gereği yoğun bir biçimde kimlik geliştirme süreci yaşamaktadırlar. Bu nedenle, ergenler için yakın çevre ile sosyal ilişkiler önemli bir yer tutmakta ve çeşitli kimlik denemelerinde bulunmaktadırlar. (20,21) İnternet bu ihtiyacı karşılamada oldukça önemli bir kaynak olmaktadır. Bu sürecin sağlıklı işlemesi açısından ergenlerin çevre ile olan ilişki biçiminde sanal ortamın gerçek ortamın yerini almaması gerekir. (22) Ayrıca internetin ergenlere kimliklerini gizleme, istedikleri bir kimlikte görünme olanağı sağlaması ve bunun sonucunda ergenlerin sürekli olarak sahte kimlik örüntüleri kullanması, onların hem gerçekçi bir kimlik geliştirmelerini hem de ruh sağlıklarını tehdit edici olabilmektedir. (23)

Gelişimin doğası gereği taşıdığı potansiyel riskler

nedeniyle, ülkemizde ergenlerin problemlili veya patolojik internet kullanımı örüntüsünün anlaşılması ve internetin ergenlerin gelişimsel ihtiyaçlarına olumlu ve olumsuz katkılarının ortaya konması oldukça önemlidir. Bu nedenle, lise öğrencilerinin veya ergenlerin internet kullanım davranışlarını anlamaya ve problemlili internet kullanıma yönelik yöntemsel açıdan güçlü çok sayıda araştırma yapılmasına büyük gereksinim vardır. Çünkü, ergenlerde internet kullanımının ve buna bağlı olarak problemlili/patolojik internet kullanımının hızla artması, önleyici ve koruyucu, ve tedavi edici müdahalelerin geliştirilmesini gerektirmektedir. (15) Bu kapsamda da, öncelikle ergenlerin internet kullanım davranışlarının doğasını anlamaya yönelik ölçme araçlarının geliştirilmesi problemlili internet kullanım davranışının daha iyi anlaşılmasına, etkili önleyici ve iyileştirici hizmetler planlanmasına katkı sağlayacaktır. Bu araştırma, Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan (12) tarafından üniversite öğrencileri için geliştirilen Problemlili İnternet Kullanımı Ölçeği'nin ergenler için geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yapmayı amaçlamaktadır. Böylece, araştırmada ergenlerde problemlili internet kullanımını belirlemeye yönelik "Problemlili İnternet Kullanım Ölçeği-Ergen" (PIKÖ-E)'nin geliştirilmesine çalışılmaktadır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Eskişehir il merkezindeki resmi liselere devam eden toplam 678 lise öğrencisi oluşturmuştur. Bu grubun, 324'ü (%47.8) kız ve 354'ü (%52.2) erkek öğrencidir. Öğrencilerin %31.7'si dokuzuncu sınıf, %22.4'ü onuncu sınıf, %26'sı onbirinci sınıf ve %19.9'u onikinci sınıftır. Ayrıca çalışma grubunda beş farklı genel liseden 306 öğrenci (%45.2), üç farklı Anadolu lisesinden 173 öğrenci (%25.5), bir endüstri meslek lisesinden 121 öğrenci (%17.8) ve bir öğretmen lisesinden 78 öğrenci (%11.5) yer almıştır. Öğrencilerin haftalık ortalama internet kullanım süreleri 0.5 saat ile 60 saat arasında değişmekte olup, ortalaması 12.55 (s=11.48) saattir. Öğrencilerden interneti haftada iki saatten az kullanan 56 öğrenci (%8.9) ve kullanım saatini belirtmeyen 51 (%7.5) öğrenci olmak üzere toplam 107 öğrenci faktör analizi çalışma grubuna alınmamıştır. Böylece, faktör analizi çalışma grubunu haftada interneti 2 saatten fazla kullandığını belirten 571 öğrenci oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği (PİKÖ): PİKÖ, Ceyhan ve diğ. (12) tarafından üniversite öğrencilerinin problemlı internet kullanım düzeylerini ölçmek üzere, internet kullanımının normalden patolojiye uzanan genişlikte yoğunluğunun değışiklik gösterebileceği sayılısı ile geliştirilmiştir. Bu nedenle, ölçek internetin sağlıksız kullanımı ile ilişkili belirtilerin yoğunluğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ölçek, bireyin kendini ifade etmesine dayalı “tamamen uygun”dan “hiç uygun değil”e kadar değışen aralıkta beşli derecelendirme ile yanıtlanmaktadır. Toplam 33 maddeden oluşan ölçeğin puanları 33 ile 165 arasında değişebilmektedir. Ölçekten elde edilebilecek puanların yüksekliği bireylerin internet kullanımlarının sağlıksızlaştığını, onların yaşamlarını olumsuz bir biçimde etkilediğini ve internet bağımlılığı gibi bir patolojiye eğilim oluşturabileceğini göstermektedir (12).

PİKÖ'nün üniversite öğrencilerine yönelik açımlayıcı faktör analizi sonuçları, ölçeğin birlikte toplam varyansın %48.96'sını açıklayan üç alt faktörden (internetin olumsuz sonuçları, sosyal fayda/sosyal rahatlık, ve aşırı kullanım) oluştuğunu göstermiştir. PİKÖ'nündiğer benzer ölçek olan Davis'in İnternette Bilişsel Durum Ölçeği Türkçe adaptasyonu (11) ile arasında da olumlu bir ilişki ($r=0.61$, $p<.0001$) olduğu ortaya çıkmıştır. PİKÖ'nün toplamda iç tutarlılık katsayısı (α) 0.94 olarak bulunmuştur. Ölçeği oluşturan faktörlerin iç tutarlılık katsayısı ise sırasıyla 0.94, 0.85 ve 0.75 olarak elde edilmiştir (12).

Kişisel Bilgi Formu: Bilgi Formu, lise öğrencilerinin cinsiyet, devam ettiği okul türü, sınıf düzeyi gibi kişisel niteliklerine ve interneti ortalama haftada kaç saat kullandığı gibi internet kullanım davranışlarına ilişkin bilgilerini elde etmek üzere hazırlanmıştır.

Ölçek Geliştirme Süreci ve İşlem

Araştırmada öncelikle PİKÖ'nün maddeleri incelenmiş ve tüm maddelerin ergenler için uygulanmasının uygun olduğuna karar verilmiştir. Bu çerçevede, ölçeği geliştirme sürecinde veri toplamak için Eskişehir İl Millı Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli yasal izinler alınmıştır. Uygulama sürecinde ilk olarak, ölçek maddelerinin anlaşılabilirliğini belirlemek amacıyla, 42 lise öğrencisi ile bir ön uygulama gerçekleştirilmiş ve öğrencilerden herhangi bir olumsuz geribildirim alınmamıştır. Uygulama, Nisan-Mayıs 2009 ayları içerisinde rehberlik hizmetleri

için ayrılan zaman diliminde gerçekleştirilmiş ve toplam 725 lise öğrencisinden veri toplanabilmiştir. Uygulama sonrası, ölçme aracını yönergeye uygun bir biçimde yanıtlayan 47 öğrencinin verileri araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Ayrıca, araştırma kapsamında, öğrencilerin belirli bir süre internet kullanıyor olmaları ölçütü de dikkate alınarak, interneti ortalama haftada 2 saatin altında kullandığını belirten 56 öğrenci ve kullanım saatini belirtmeyen 51 öğrenci de, benzer ölçek geliştirme çalışmalarında yapıldığı gibi (11, 12) analize dahil edilmemiştir. Böylece, verilerin analizinde haftada interneti 2 saatten fazla kullandığını belirten 571 öğrenci faktör analizi çalışma grubunu oluşturmuştur. Verilerin çözölmenmesinde hem açımlayıcı hem doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

1. PİKÖ-E'nin Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Yapı Geçerliliğini Belirlemeye Yönelik Çalışmalar:

Açımlayıcı Faktör Analizi: Araştırmada, PİKÖ-E'nin verilerinin faktör analizi için uygun olup olmadığı belirlemek üzere tüm maddelerin korelasyon matrisi, -.02 ile .77 arasında değışen korelasyon katsayıları ortaya koymuştur. Bu kapsamda, öncelikle Barlett testi sonucunda ki-kare değeri önemli bulunmuştur ($\chi^2=8021.33$, $sd=528$, $p<.001$). Bu değerin önemli olması, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir. Ayrıca, verilerin KMO testi sonuç değeri de, 0.957 olarak elde edilmiştir. Bu değerin mükemmel olması (20), mevcut verilerin genel olarak faktör analizi yapmak için uygun olduğunu göstermiştir. Ayrıca, tek tek her bir maddenin faktör analizine uygunluğu da anti-image korelasyon matrisinden incelenmiş ve maddelerin örneklem yeterliliği ölçümlerinin .89 ile .97 arasında değıştiği görölmüştür. Bu değerler de, ölçüt değeri olan .50'den (24) daha büyük olduğu için tüm maddelerin faktör analizine uygun olduğuna işaret etmektedir.

PİKÖ-E'nin faktör yapısını belirlemek için, temel bileşenler analizi tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğin döndürmeksizin gerçekleştirilmesi sonucunda, PİKÖ-E'nin beş faktörlü yapısı ortaya çıkmıştır. Bu beş faktör toplam varyansın %55.81'ini açıklamıştır. Bu faktörlerde yer alan maddelerin faktör yükleri incelendiğinde ise bazı maddelerin bulaşık maddeler olabileği ve bazı faktörlerin bir veya iki madde içerebileği gözlenmiştir. Bu nedenle, faktör

sayısına sağlıklı karar vermek için öz değer dışında çizgi grafiği de incelenmiştir. Çizgi grafiğindeki eğimin kaybolmaya başladığı noktanın işaret ettiği sayıda faktör dikkate alındığında, ölçeğin faktör yapısının üç faktörlü olarak sınırlanabileceği görülmüştür. Nitekim üniversite öğrencilerine yönelik ölçeğin de üç faktörlü yapı taşıdığı da dikkate alındığında, PİKÖ-E'nin de üç faktörlü bir yapı içerebileceğine karar verilmiştir. Bu amaçla, öncelikle verilerin üç faktörlü yapısı analiz edilmiştir.

PİKÖ-E'nin temel bileşenler tekniğiyle üç faktörlü yapısının analizinde, öncelikle faktör yapılarının birbiri ile ilişkili olabileceği düşüncesi ile analize dik olmayan veya eğik (oblique rotation) döndürme tekniklerinden direkt oblimin tekniği ile başlamanın daha uygun olduğuna karar verilmiştir (24). Bu çerçevede, korelasyon matrisi incelendiğinde birbiri ile ilişkili çok sayıda madde olduğu gözlenmiştir. Nitekim yapı matrisi incelendiği zaman üç faktörün birbiri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Böylece, temel bileşen analizinin direkt oblimin tekniği ile üç faktörlü olarak gerçekleştirilen analiz sonuçları, üç faktörün toplam varyansın %48.95'ini açıkladığını göstermiştir.

Eğik döndürme sonucunda üç faktörlü yapının her birini hangi maddelerin oluşturduğunu veya aynı yapıyı ölçen maddelerin hangileri olduğunu örüntü matrisinden belirlemek üzere, üniversite öğrencilerine yönelik ölçeğin analizlerinde de dikkate alınan bazı ölçütler uygulanmıştır. Bu ölçütler; a) bir maddenin yer aldığı faktördeki yük değeri en az 0.40 ve daha yüksek olması ve b) bir faktördeki yük değeri 0.40 ve daha yüksek olan bir maddenin sahip olduğu faktör yük değeri ile diğer faktörlerdeki yük değerleri arasındaki farkın en az 0.10 olmasıdır. Analizler sonucunda, üniversite öğrencilerine yönelik ölçekteki tüm maddelerin olduğu gibi yine aynı faktörde yer aldıkları görülmüştür. Bununla birlikte, 9. ve 32. maddelerin madde seçimine ilişkin yukarıda belirlenen ölçütleri karşılamadığı anlaşılmıştır. Bu maddeler çıkartıldıktan sonra analiz yeniden yapıldığında ise 10., 26. ve 27. maddelerin dışında tüm maddelerin ölçütleri sağladığı görülmüştür. Bu maddelerde ölçekten çıkarıldıktan sonra faktör analizi yeniden yapılmış ve sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1'den de görüldüğü gibi, tüm maddeler üniversite öğrencilerine yönelik ölçekteki faktör yapılarında yer almışlardır. Bununla birlikte, ilk geliştirilen ölçekte üçüncü faktör olan "aşırı kullanım" faktörünün, bu araştırmada açıkladığı varyans miktarının daha yüksek olması nedeniyle ikinci faktör olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Analiz sonucunda 28 maddelik toplam varyansın

%49.62'sini açıklayan üç faktörlü ölçek ortaya çıkmıştır. PİKÖ-E'nin birinci faktörü, tek başına varyansın %38.31'ini açıklamaktadır. Bu faktör, üniversite öğrencilerine yönelik ölçekteki "internetin olumsuz sonuçları" adlı birinci faktörü içermekte olup, aynı ad ile anılabilir. PİKÖ-E'nin ikinci faktörü tek başına varyansın %6.25'ini açıklamaktadır. Bu faktör ise üniversite öğrencilerine yönelik ölçekte üçüncü faktör olarak yer alan ve "aşırı kullanım" olarak adlandırılan maddelerden oluşmakta olup, aynı ad ile kullanılabilir. Ayrıca, üçüncü faktör tek başına varyansın %5.06'sını açıklamaktadır. Bu faktörde, üniversite öğrencilerine yönelik ölçekte ikinci faktör olarak yer almakta ve "sosyal fayda/sosyal rahatlık" olarak adlandırılan maddeleri kapsamakta olup, aynı biçimde isimlendirilebilir. Analizler sonucunda üniversite öğrencilerine yönelik ölçekteki beş maddenin araştırmada benimsenen ölçütlere uygun olmadığı veya çalışmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 1: Ergenlerde Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği (Pikö-E)'nin Maddeler Elendikten Sonra Direkt Oblimin Yöntemi İle Eğik Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi Örüntü Matrisi Sonuçları

PİKÖ'nün faktör yapısına göre madde no	PİKÖ-E'nin döndürme sonrası faktör yük değerleri		
	I. Faktör	II. Faktör	III. Faktör
17	.81		
14	.77		
18	.74	.11	
25	.73	-.11	
28	.73		
22	.72		
29	.72		
19	.71		
21	.71		
20	.69		.14
16	.68		
31	.62	-.29	
24	.60		.16
15	.59	-.14	
23	.54		.10
1		.70	.14
12*		-.66	
7*		-.66	
6	.15	.61	.11
2		.57	.10
30	.20	.48	.13
4		-.25	.71
3			.70
5	-.10		.65
13	.12		.61
11	.21		.50
8	.26		.50
33	.32	.12	.44
Açıklanan varyans	%38.31	%6.25	%5.06

*Bu maddeler, puanlanırken tersine çevrilmiştir.

Tabloda yükü 10'nun altında olan faktör yüklerine yer verilmemiştir.

Doğrulamayı Faktör Analizi: Araştırmada, ölçeği oluşturan üç faktörlü yapının doğrulanıp doğrulanmadığı aynı veri grubu üzerinde (n=571) doğrulamayı faktör analizi yoluyla incelenmiştir. Kovaryans matrisi kullanılarak gerçekleştirilen doğrulamayı faktör analizi sonucunda, modelde yer alan üç faktör ile o faktörlere ilişkin maddeler arasındaki tüm ilişkilerin istatistiksel olarak önemli olduğu (t değerlerinin 9.79 ile 21.71 arasında değiştirdini, $p<.005$) bulunmuştur. Bu önemli ilişkiler çerçevesinde, modelin uyum iyiliği istatistiklerinin genel olarak kabul edilebilir sınırlar içerisinde değerlendirilebileceği görölmüştür (N=571 için $\chi^2=876.66$, $sd=347$ ve $p=0.00$; $0.047-0.56$ güven aralığı ile $RMSEA=0.052$, $SRMR=0.042$, $GFI=0.90$, $AGFI=0.88$, $NFI=0.88$, $NNFI=0.92$, $CFI=0.92$, $IFI=0.92$ ve $RFI=0.87$). Analiz sonuçları, kabul edilebilir sınırlar içerisinde (25) yer almakla birlikte, modelin ürettiği düzeltme önerileri incelendiğinde sadece bir düzeltme önerisi dikkati çekici ve önemli bulunmuştur. Bu öneri, birinci faktörde (internetin olumsuz sonuçları) yer alan 14. madde (“interneti giremediğim zaman, internette olmayı düşünmekten kendimi alıkoyamıyorum”) ile 25. madde (“internet kullanmasam bile sürekli aklımda”) çiftinin hatalarının ilişkilendirilmesinin önemli oranda modelin uyum istatistiklerinde iyileşme yaptığını göstermiştir (χ^2 değerinde 116.5'lik bir düşme).

Düzeltilme önerisi gerçekleştirilerek yeniden analiz yapıldığında uyum iyiliği değerlerinin daha iyi hale geldiği gözlenmiştir. Bu çerçevede, 14. madde ile 25. maddenin içerikleri incelendiğinde ise bu maddelerin anlamsal olarak birbiriyle çok yakından ilişkili oldukları anlaşılmaktadır. Her iki maddenin de içeriğinin “bireylerin internet kullanmadıkları zaman bir türlü interneti zihinlerinden çıkaramamalarını” ifade ettiği görölmektedir. Bu nedenle, bu ölçek maddelerinin benzerliğinden hareketle, ölçekten 14. Maddenin çıkarılmasının uygun olacağına karar verilmiştir (14. madde için ilişki katsayısı .76, hata varyansı .43 ve açıkladığı varyans .57; 25. madde için ilişki katsayısı .78, hata varyansı .40 ve açıkladığı varyans .60). Bu madde çıkarıldıktan sonra model tekrar analiz edilmiştir. Modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olduğu (N=571 için $\chi^2=696.90$, $sd=321$ ve $p=0.00$; $0.041-0.51$ güven aralığı ile $RMSEA=0.046$, $SRMR=0.041$, $GFI=0.92$, $AGFI=0.90$, $NFI=0.89$, $NNFI=0.93$, $CFI=0.94$, $IFI=0.94$ ve $RFI=0.88$) görölmüştür.

Sonuç olarak; üniversite öğrencileri için geliştirilen PİKÖ'nün, ergenlere yönelik açımılayıcı ve doğrulamayı faktör analizi sonuçları, ölçeğin üç

faktörlü yapısının geçerli olduğunu göstermiştir. 27 maddelik üç faktörlü yapı yeniden açımılayıcı faktör analizi direkt oblimin döndürmeli temel bileşenler yöntemi ile analiz edildiğinde ise, toplam varyansın %49.35'i açıklanmıştır. Bu çerçevede, PİKÖ-E'nin “internetin olumsuz sonuçları” adlı birincifaktörü, tek başına varyansın %37.73'ünü açıklamakta ve faktör yükü değerleri ise 0.80 ile 0.56 arasında değişen 14 maddeden oluşmaktadır. PİKÖ-E'nin “aşırı kullanım” olarak adlandırılan ikincifaktörü tek başına varyansın %6.48'ini açıklamakta ve faktör yükü değerleri ise 0.67 ile 0.48 arasında değişen 6 maddeden (iki maddesi tersten puanlanan) oluşmaktadır. Ölçeğin “sosyal fayda/sosyal rahatlık” olarak adlandırılan üçüncü faktörü tek başına varyansın %5.14'ünü açıklamakta ve faktör yükü değerleri ise 0.73 ile 0.45 arasında değişen 7 maddeden oluşmaktadır.

Ölçütlere Dayalı Geçerliği Belirlemeye Yönelik Çalışmalar:

PİKÖ-E'nin ayırt edici geçerliğini belirlemek için ergenlerin haftalık ortalama interneti kullanma süresi (saat olarak) bir ölçüt olarak alınmıştır. Böylece, ergenlerin haftalık ortalama interneti kullandıkları süresi ile PİKÖ-E'nin toplam ve alt ölçek puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Pearson korelasyon katsayısı sonuçları sırasıyla .59, .57, .46 ve .35 olarak önemli bulunmuştur ($p<.001$). Bu sonuç, ergenlerin internet kullanma süreleri arttıkça problemlı internet kullanma düzeylerinin de arttığına işaret etmektedir.

II. PİKÖ-E'nin Güvenirlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

İç Tutarlılığı Belirlemeye Yönelik Çalışmalar (Cronbach Alpha Katsayısı):

Verigrubunu oluşturan öğrencilerden elde edilen iç tutarlılık katsayısı (α) 0.93 olarak bulunmuştur. Ölçeği oluşturan üç faktörün iç tutarlılık katsayısı ise 1. faktör (internetin olumsuz sonuçları) için 0.93 (n=531) ve 2. faktör (aşırı kullanım) için 0.76 (n=557) ve 3. faktör (sosyal fayda/sosyal rahatlık) için 0.78 (n=555) olarak elde edilmiştir. Bu sonuçlar, orijinal ölçeğin üniversite öğrencilerinin iç tutarlılık katsayısı gibi (.95), PİKÖ-E'nin iç tutarlılığının da oldukça yüksek ve güvenilir olduğuna işaret etmektedir.

Madde Toplam Puan Güvenirliğini Belirlemeye Yönelik Çalışmalar:

Ölçekte yer alan maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyon katsayılarına yanı sıra, ilgili

madde çıkartıldığında ölçek ortalaması ve ilgili madde çıkartıldığında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (α) da belirlenmiştir. Sonuçlar, düzeltilmiş madde toplam puan güvenilirliği katsayılarının 0.376 ile 0.737 arasında değiştiğini göstermiştir. Üç faktörün madde toplam korelasyon katsayıları incelendiğinde ise 1. faktörün katsayılarının 0.544 ile 0.737 arasında, 2. faktörün katsayılarının 0.376 ile 0.605 arasında ve 3. faktörün katsayılarının 0.392 ile 0.579 arasında değiştiği ortaya çıkmıştır. Böylece, .30 değerinden büyük olduğu için (20), her bir faktördeki madde toplam korelasyon katsayılarının önemli olduğu görülmektedir. Ayrıca, ölçekten bir madde çıkarıldığında ise diğer soruların oluşturduğu ölçek ortalamasının 1. Faktör için 25.13 ile 25.85 arasında (1. Faktör toplamı $X=27.59$, $s=12.52$), 2. Faktör için 14.67 ile 15.80 arasında (2. Faktör toplamı $X=18.34$, $s=5.54$) ve 3. Faktör için 12.27 ile 13.14 arasında (3. Faktör toplamı $X=14.83$, $s=5.85$) değiştiği görülmektedir. Ayrıca, ilgili maddeler çıkarıldığında elde edilen iç tutarlılık katsayılarının hemen hemen tümünün ilgili faktörün genel iç tutarlılık katsayısından büyük olmadığı, birkaçının ise oldukça yakın olduğu (5. ve 10. madde gibi) görülmektedir. Böylece, ölçekteki bazı soruların ölçeğin güvenilirliği değiştirmemesine ve bazılarının az da olsa artırmasına rağmen ölçekteki maddelerin ölçeği destekleyen ve ölçekte yer alması gereken sorular olduğu belirtilebilir. (24)

Ölçeğin toplam puanları ile alt ölçek korelasyonları incelendiğinde ise ölçeğin toplam puanları ile 1. faktör arasında 0.95, 2. faktör arasında 0.76 ve 3. faktör arasında 0.80 korelasyon katsayıları bulunmuştur ($p<.001$). Alt ölçeklerin birbiri ile korelasyonları incelendiğinde ise 1. faktör ile 2. faktör arasında 0.61, 1. faktör ile 3. faktör arasında 0.67 ve 2. faktör ile 3. faktör arasında 0.45 korelasyon katsayısı da bulunmuştur ($p<.001$).

Uç Grupların Karşılaştırılması İle Güvenirliği Belirlemeye Yönelik Çalışmalar:

Uç grupların karşılaştırılması yönteminde ise bireylerin ölçekten aldıkları puanlara göre büyüklük sırasına dizilmiş (geçerli puana sahip 509 birey) ve bu diziden alt ve üst %27'lik gruplar (83 alt ve 92 üst grupta yer alan birey) alınarak, bu grupların ölçekteki her bir maddeden aldıkları puan ortalamaları t testi ile karşılaştırılmıştır. Toplam 175 kişiden oluşan alt ve üst grupların karşılaştırılması sonucunda ölçekteki tüm maddelerin değerlerinin $p<.001$ düzeyinde önemli olduğu bulunmuştur.

TARTIŞMA

Günümüzde, internet kullanımı yaşamın vazgeçilmez bir iletişim aracı haline gelmiştir. İnternetin bir iletişim aracı olarak gittikçe yaygın kullanımı ise bireyin yaşamına olumlu katkılar sağlamakla birlikte, önemli sorunları da beraberinde getirmeye başlamıştır. Örneğin, bazı çalışmalar internet kullanımının bireyin sosyalleşmesine katkı sağlayarak yalnızlığını azalttığını ortaya koyarken bazı çalışmalar ise bireyin sosyalleşmesini olumsuz yönde etkilediğini ve onların yalnızlığını arttırdığını göstermektedir. (26) Bu tür kullanımlara bağlı olarak internet bağımlılığı yaygınlığının %1,5-8,2 arasında değiştiği (27) belirtilmekle birlikte bu oran gittikçe artma eğilimindedir. Dolayısıyla, artık ergenlerde internetin pek çok fonksiyonunu günlük yaşamlarında kullanmakta olup, bazı ergenlerde sağlıksız internet kullanım davranışı görülme riski söz konusudur. Özellikle gençler ve ergenler gelişim özellikleri nedeniyle problemleri internet kullanım davranışı gösterme açısından risk grubunda yer almaktadırlar. Bununla birlikte, ülkemizde bilgisayar veya internet kullanımının ergenlerin gelişimleri üzerindeki etkilerine ilişkin yeterince araştırma bulgusu bulunmamaktadır. Bu alandaki mevcut araştırmalar ise sayıca az olup (4) daha çok araştırmaya ihtiyaç bulunmaktadır. (23) Bu amaçla, üniversite öğrencileri için geliştirilen ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılan Problemleri İnternet Kullanım Ölçeğinin (12), ergenlere yönelik geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, verilerin açımlayıcı ve doğrulayıcı faktöriyel yapısı tıpkı üniversite öğrencilerine yönelik ölçek gibi ergenler içinde ölçeğin üç alt faktörden oluşmasının uygun olduğunu ortaya koymuştur. PİKÖ-E'nin üç faktörlü yapısına ilişkin analizler sonucunda, 27 maddeden oluşan üç faktörlü yapı toplam varyansın %49.35'ini açıklamıştır. Bu çerçevede, PİKÖ-E'nin "internetin olumsuz sonuçları" adlı birinci faktörü, tek başına varyansın %37.73'ünü, "aşırı kullanım" olarak adlandırılan ikinci faktörü tek başına varyansın %6.48'ini, ve "sosyal fayda/ sosyal rahatlık" olarak adlandırılan üçüncü faktörü ise tek başına varyansın %5.14'ünü açıklamaktadır. Lise öğrencileri için ortaya çıkan bu yapı, üniversite öğrencileri için geliştirilen PİKÖ'nün üç faktörlü yapısı ile aynıdır. Farklılık olarak, üniversite öğrencileri için geliştirilen yapıda ikinci faktör olarak görülen "sosyal fayda/sosyal rahatlık" faktörü, lise öğrencilerine yönelik analizde "aşırı kullanım" ile yer değiştirerek üçüncü faktör olarak ortaya çıkmıştır. Bu ortaya

çıkan farklılık, ergenlerin gelişimsel ihtiyaçları doğrultusunda kimlik kazanımının temel olduğu, bu çerçevede çevreyle sosyal ilişkilerin oldukça yoğun yaşandığı ve böylece, internetin sosyal ilişkiler boyutunda sağladığı ortamın oldukça büyük öneme sahip olduğunu işaret etmektedir. Ayrıca, ölçeğin bu üç faktör yapısı ile alanyazındaki benzer ölçeklerin faktör yapıları ile sayısal olarak olmasa da içerik de tutarlılık gösterdiği görülmektedir. (12)

Araştırmada açımlayıcı faktör analizi sonucunda beş madde, doğrulayıcı faktör analizinde ise binişiklik nedeniyle bir madde ölçekten çıkarılmıştır. Böylece, üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilen ölçekten ergenlere yönelik ölçekte altı madde yer almamıştır. Geçerlik çalışmaları kapsamında, PİKÖ-E'nin ayırt edici geçerliğinin bir göstergesi olarak haftalık ortalama internet kullanma süresi ile PİKÖ-E toplam ve alt ölçekler arasında da önemli ilişkiler elde edilmiştir. PİKÖ-E'nin güvenilirlik çalışmaları kapsamında ise ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (α) 0.93 olarak bulunmuştur. Ölçeği oluşturan üç faktörün iç tutarlılık katsayısı ise sırasıyla 0.93, 0.76 ve 0.78 olarak elde edilmiştir. Bu sonuçlar, PİKÖ-E'nin iç tutarlılığının yüksek ve güvenilir olduğuna işaret etmektedir.

Araştırmanın bulguları çerçevesinde; beşli derecelendirme ile yanıtlanan 27 maddeden oluşan "Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği- Ergen" (PİKÖ-E) olarak adlandırılan ölçek ortaya çıkmıştır. Ölçekten en düşük 27 puan ve en yüksek 135 puan alınabilmekte olup, yüksek puanlar ergenlerin problemlı internet kullanımlarının yoğunlaştığını, problemlı internet kullanımlarına sahip olabileceklerini, internet bağımlılığı gibi bir patolojiye eğilim gösterebileceklerini ifade etmektedir. Dolayısıyla, PİKÖ-E, Davis ve diğ. (10)'ın kuramından hareketle spesifik bir amaç olmaksızın internetin aşırı kullanımı ölçmekte olup, belirli internet uygulamalarının aşırı kullanımını ölçmeyi amaçlamamaktadır. Bu çerçevede; PİKÖ-E, internet kullanımının normalden patolojiye uzanan genişlikte yoğunluğunun süreklilik gösterebileceği sayılıtları ile ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerini boyutsal olarak belirlemeyi amaçlayan bir ölçek olarak düşünölmelidir. (12)

Ölkemizde internet bağımlılığı veya problemlı internet kullanımını belirlemeye yönelik araştırmalar dikkate alındığında; araştırmalarda Young'ın teşhis kriteri listesinin (6) kullanılabildiğı ve Young'ın teşhis kriterlerini (6) genişleterek hazırladığı İnternet Bağımlılık Testi'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının ergenler ile (8) ve üniversite öğrencileri ile (9) yapıldığı görölmektedir. Ayrıca, ölkemizde Keser Özcan ve Buzlu (11) tarafından

Davis ve diğ. (10)'ın İnternette Bilişsel Durum Ölçeği'nin üniversite öğrencileri ile adaptasyonu yapılmıştır. Yine, ölkemizde üniversite öğrencileri ile geliştirilen Ceyhan ve arkadaşlarının (12) Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği ve lise öğrencileri ile geliştirilen Günöç'ün İnternet Bağımlılık Ölçeği (13) de bulunmaktadır. Bu ölçme araçları çerçevesinde; lise öğrencileri/ergenler için geliştirilen ölçme araçlarından Young'ın (6) İnternet Bağımlılık Testi (8) ve Günöç'ün İnternet Bağımlılık Ölçeği'nin (13) ise internet bağımlılığı kavramını temel aldığı görölmektedir. Oysa, daha önce ifade edildiğı üzere; çağrıştırdığı anlamlar nedeniyle problemlı, aşırı, veya uyumsuz (maladaptive) internet kullanımı gibi kavramların kullanımının internet bağımlılığı yerine tercih edilmesi daha uygun olacaktır. (2, 5) Ayrıca, klinik olmayan ortamlarda gerçekleştirilen ve betimleyici yöntemler ile genel popülasyonun özelliklerini ve nitelikleri arasındaki ilişkileri ortaya koyan çalışmalarda internet bağımlılığı kavramı yerine problemlı internet kullanımı kavramının tercih edilmesi daha uygundur. Bu düşünce ile araştırmada, ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerini ölçen bir kendini ifade etme aracının geliştirilmesi (PİKÖ-E) amaçlanmıştır.

Araştırma bulguları ergenler için problemlı internet kullanımı belirti düzeylerini belirlemede kullanılabilecek bir ölçeğin psikometrik özelliklerini ortaya koyması açısından önemlidir. Bununla birlikte araştırma bazı sınırlılıklara sahiptir. Araştırmanın bir sınırlılığı ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin, kendilerini ifade etmelerine dayalı sorular ve ölçme aracı yardımı ile elde edilmiş olmasıdır. Bir diğeri sınırlılık ise araştırmada ölçeğin testin tekrarı yöntemi ile güvenilirliğin incelenmemiş olmasıdır. Bu nedenle, geliştirilen ölçme aracının test tekrar güvenilirliğinin farklı gruplarda incelenmesine ihtiyaç vardır. Ayrıca, araştırma kapsamında aynı katılımcı grubunun verileri ile açımlayıcı faktör analizinin yanısıra doğrulayıcı faktör analizi de gerçekleştirilmiştir. Bu sınırlılığı ortadan kaldırmak üzere ilgili ölçeğin farklı ergen gruplarında da doğrulayıcı faktör analizinin test edilmesi ölçeğin yapı geçerliğine önemli katkılar sağlayacaktır. Bu kapsamda, ileriki çalışmalar ölçeğin psikometrik özelliklerinin daha iyi anlaşılmasına ve geliştirilmesine yardım edecektir.

Sonuç olarak, PİKÖ gibi, PİKÖ-E de problemlı internet kullanım davranışını ölçerek bireylere "internet bağımlılığı" teşhisi koymayı amaçlayan bir ölçek olmayıp, internetin sağlıklı veya sağlıksız olarak kullanım düzeyine ilişkin bilgiler elde etmektedir (12).

Bu açıklamalar ışığında, ölçeğin geçerli ve güvenilir sonuçlara sahip olduğu ve ileriki çalışmalarda ergenlerin problemlili internet kullanım davranışlarını ölçmek için kullanılabileceği belirtilebilir.

KAYNAKLAR

- 1- Chou C, Condrón L, Belland JC. A review of the research on internet addiction. *Educational Psychology Review* 2005; 17: 363-388.
- 2- Beard KW, Wolf EM. Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *Cyberpsychol Behav* 2001; 4: 377-383.
- 3- Dowling NA, Quirk KL. Screening for internet dependence: do the proposed diagnostic criteria differentiate normal from dependent internet use? *Cyberpsychol Behav* 2008; 12: 1-7.
- 4- Köroğlu G, Öztürk Ö, Tellioglu N, Genç Y, Mırsal H, Beyazyürek M. Problemlili internet kullanımıyla başvuran iki uçlu bir hasta nedeniyle psikiyatrik ek tanı tartışması: olgu sunumu. *Bağımlılık Dergisi* 2006; 7: 150-154.
- 5- Beard KW. Internet addiction: Current status and implications for employees. *Journal of Employment Counseling* 2002; 39: 2-11.
- 6- Young KS. Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychol Behav* 1998; 1: 237-244.
- 7- Öztürk Ö, Odabaşoğlu G, Eraslan D, Genç Y, Kalyoncu A. İnternet bağımlılığı: kliniği ve tedavisi. *Bağımlılık Dergisi* 2007; 8: 36-41.
- 8- Bayraktar F. İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir: Ege Üniversitesi, 2001.
- 9- Çakır Balta Ö, Horzum MB. Web tabanlı öğretim ortamındaki öğrencilerin internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 2008; 41: 187-205.
- 10- Davis RA, Flett GL, Besser A. Validation of a new scale for measuring problematic internet use: implications for pre-employment screening. *Cyberpsychol Behav* 2002; 5: 331-345.
- 11- Keser Özcan N, Buzlu S. Problemlili internet kullanımını belirlemede yardımcı bir araç: internette Bilişsel Durum Ölçeği'nin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenilirliği. *Bağımlılık Dergisi* 2005; 6: 19-26.
- 12- Ceyhan E, Ceyhan AA, Gürçan A. Problemlili İnternet Kullanımı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi* 2007; 7: 387-416.
- 13- Günüş S. İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2009.
- 14- Türkiye İstatistik Kurumu. Hane halkı bilişim teknolojileri kullanımı araştırması 2007. Erişildiği site: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?ind=605>. Erişim tarihi: 06.02.2008.
- 15- Ceyhan E. Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: internet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2008; 15: 109-116.
- 16- Valkenburg PM, Peter J. Adolescents' identity experiments on the internet: consequences for social competence and self-concept unity. *Communication Research* 2008; 35: 208-231.
- 17- Valkenburg PM, Schouten AP, Peter J. Adolescents' identity experiments on the internet. *New Media & Society* 2005; 7: 383-402.
- 18- Ward III DL. The relationship between psychosocial adjustment, identity formation, and problematic internet use. Unpublished Doctoral Dissertation. Proquest veritabanından edinilmiştir (UMI No. 9977896), 2000.
- 19- Ceyhan E, Ceyhan AA. Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve internet kullanımının gelişimsel sonuçları. Kuzu A. (editör). *Bilgisayar. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları No: 958, 2008: 375-397.*
- 20- Field A. *Discovering Statistics Using SPSS. 2. Baskı*, London: Sage Publications, 2005.
- 21- Şimşek ÖF. Yapısal eşitlik modellemesine giriş. *Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınevi, 2007.